

Výuka v heterogenní třídě

Mgr. Markéta Olbertová

Literatura:

CANGELOSI, J. S. STRATEGIE ŘÍZENÍ TŘÍDY. PRAHA: PORTÁL, 1994.
ČAPEK, R. LÍNÝ UČITEL. PRAHA: NAKLADATELSTVÍ DR. JOSEF RAABE, 2017
ČAPEK, R. MODERNÍ DIDAKTIKA. PRAHA: GRADA, 2015
GORDON, T. ŠKOLA BEZ PORAŽENÝCH. MALVERN, 2015
KASÍKOVÁ, H. KOOPERATIVNÍ UČENÍ, KOOPERATIVNÍ ŠKOLA. PRAHA: PORTÁL, 2016
LOJDOVÁ, K. SKRYTÉ KURIKULUM, ŽITÉ PŘÍBĚHY. BRNO: MASARYKOVA UNIVERZITA, 2015
WALTEROVÁ, E. KURIKULUM – PROMĚNY A TRENDY V MEZINÁRODNÍ PERSPEKTIVĚ. BRNO : MU, 1994.

Legislativní rámec:

Zákon č. 561/2004 sb. o předškolním, základním, středním a vyšším odborném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů (školský zákon)

Vyhláška 48/2005 sb. o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška č. 27/2016 sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, ve znění pozdějších předpisů

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Inkluzivním (společným) vzděláváním nazýváme způsob vzdělávání, který dbá na maximální rozvoj každého žáka s ohledem na jeho individuální potřeby a specifika.

Filosofie společného vzdělávání

- vzdělávání maximálního počtu dětí ve svém přirozeném sociálním prostředí a navazování přirozených sociálních kontaktů
- žáci se znevýhodněním či handicapem se učí od svých vrstevníků a naopak. podpora vzájemné tolerance, respektu, ohleduplnosti i solidarity.
- časová i finanční úspora pro rodiče handicapovaných dětí (nemusí dojíždět).
- není nutné určovat, kdo je tzv. „normální“ a kdo ne.

Pilíře výuky a učení v inkluzivní škole

Respektování hodnoty diverzity žáků

– odlišnost je chápána jako zdroj a přínos pro vzdělávání.

Oblasti kompetencí pro tento základní hodnotový pilíř se týkají:

Konceptu inkluzivního vzdělávání;

Toho, jak učitel vnímá žakovu odlišnost

Podpora všech žáků

- učitelé mají vysoká očekávání ohledně výsledků vzdělávání všech žáků.

Oblasti kompetencí pro tento základní hodnotový pilíř se týkají:

Posílení akademického, praktického, sociálního a emocionálního učení u všech žáků;

Efektivních vyučovacích postupů v heterogenních třídách.

Spolupráce

– spolupráce a týmová práce jsou zásadními součástmi přístupu každého učitele.

Oblasti kompetencí pro tento základní hodnotový pilíř se týkají:

Práce s rodiči a rodinami;

Práce s řadou dalších odborníků ve vzdělávání.

Osobní profesní rozvoj

– vyučování je činnost, při níž se učíme, a učitelé mají zodpovědnost za své celoživotní vzdělávání.

Oblasti kompetencí pro tento základní hodnotový pilíř se týkají:

Učitele jakožto reflektujícího pracovníka;

Pregraduálního vzdělávání jakožto základu pro trvalý profesní rozvoj a vzdělávání.

INKLUZIVNÍ PROSTŘEDÍ ŠKOLY

Vyvinout inkluzivní školu znamená trvalý proces změn:

v organizaci školy, v používání metod a didaktického konceptu,	ve skladbě učitelského sboru,	v pregraduální a postgraduální přípravě pedagogických pracovníků.	Základním předpokladem inkluze jsou přiměřené postoje relevantní části populace k lidem s postižením.
--	-------------------------------	---	---

PODPORA ŽÁKA - PERSONÁLNÍ PODMÍNKY

Pedagog, asistent pedagoga, školní speciální pedagog, druhý učitel

koordinátor zajišťující komunikaci škola-ŠPZ

školní psycholog, poradenský pracovník ŠPZ

sociální pedagog, tlumočnický českého znakového jazyka

přepisovatel mluveného slova

instruktor prostorové orientace

Školní poradenské pracoviště

Základní model

- Výchovní poradce
- Metodik prevence

Rozšířený model

- Zapojení dalších odborníků – školní psycholog, školní speciální pedagog

Asistent pedagoga

Funkční spolupráce s učitelem je základní podmínkou pro efektivní zapojení asistenta pedagoga do práce s žáky i do celkového života třídy a školy.

Kombinace činností:

- Učitel pracuje se třídou a asistent se věnuje žákovi nebo žákům se SVP
- Asistent dohlíží na práci třídy, učitel se individuálně věnuje žákovi se SVP (nebo skupině žáků)
- Asistent vykonává pomocné činnosti (vybírání sešitů, kontroluje plnění úkolů apod.), učitel má více času na práci se žáky, hlavně na žáky se SVP

Oblasti školního vzdělávání napomáhající společnému vzdělávání přímo ovlivnitelné učitelem:

Pedagogická kultura (*já sám*)

- kultura výuky a ovlivňování kultury učení
- učitelovo pojetí výuky

Kultura školy (*podílení se na společném*):

- kultura procesů
- vize a sdílené hodnoty školy ve společném vzdělávání

Úkoly učitele ve společném vzdělávání

- společné vzdělávání všech žáků,
- práce s heterogenní třídou,
- diferenciací a individualizací výuky a učení,
- podpora učení každého žáka ve třídě a podpora dosahování výsledků učení,
- kvalita vzdělávání.

Diferenciace a individualizace

Na úrovni učiva

Zkracování, zjednodušování u dětí diagnostikovaných, obměňování výuky podle aktuálních reakcí žáků

Zjišťování výsledků učení

Testy jsou plánovány většinou na dvou úrovních odlišených trochu jinými styly práce, někdy obtížností nebo rozsahem učiva

Hodnocení

Motivační pobídky ve formě známek nebo pochval pro žáky s identifikovanou potřebou

Hodnotí se hlavně individuální posun

Vedení k samostatnosti a sebedůvěře konstruktivistickými metodami i různými postupy sebehodnocení a formativního hodnocení, důraz na slovní hodnocení s důsledně popisným vyjadřováním.

Plánování individualizované výuky

Individualizace výuky znamená přizpůsobení výuky jednotlivým žákům. Jedná se o formu diferenciací dovedenou až k jednotlivému žákovi. (Respektuje jedinečné vlastnosti a potřeby každého žáka a přizpůsobuje jim tempo učení, uspořádání obsahu a organizaci učební činnosti).

Nutné:

- individuální přístup vůči žákům se speciálními vzdělávacími potřebami (nastavení podpůrných opatření)

Změny reflektující heterogenitu ve třídě

- změna v přístupu k chybě, práce s chybou
- chyba je příležitost k učení
- nejde o získání/udělení známek
- cíl porozumění je nadřazen hodnocení
- učitel je průvodcem, není jediným zdrojem poznatků a vjemů
- učitel je průvodcem žákova učení
- učitel je pozorovatel potřeb žáka a třídy (klíma a atmosféra)

Komunikační bloky aneb – co nefunguje?

Nařizování, příkazování („Přestaň si stěžovat, začni pracovat“)

Varování, vyhrožování („Raději pracuj, jestli chceš slušnou známku. Nefňukej, nebo ti přidám úkol, abys měl proč fňukat.“)

Moralizování, kázání „měl bys“ a „máš“

Kázání, poučování, argumenty („Uvědom si, že bude brzy konec roku...“)

Odsuzování, kritizování, výčitky („Jsi líný, všechno odkládáš.“)

Nálepkování, vysmívání („Chováš se jak prvňák...“)

Analyzování, diagnostikování, interpretace („Děláš všechno proto, aby ses úkolu vyhnul.“)

Chvála, souhlas („Ty jsi přece chytrý kluk, jsem si jistý, že to zvládneš.“)

Uklidňování, litování

Otázky, výslech („proč jsi nepřišel dřív?“)

Nástroje učitele – jeho nejdůležitější činnosti, které ovlivňují klima (Čapek, s. 12):

1. Jak učí (aktivity, metody a formy práce), jak hodnotí
3. Jak odměňuje a trestá (a vede ji kázeňsky)
4. Jak vypadá vzájemná komunikace
5. Jak umožňuje žákům se na dění ve třídě (včetně výuky) podílet
6. Jaká jsou pravidla (jak jsou respektována, jak je vymáhá a podporuje)

Atmosféra x klima

Atmosféra - naladění ve třídě, které vychází z okamžité situace

(před prázdninami, před písemkou, zkoušením)

Může se měnit během dne i během vyučovací hodiny

Její působení je vnímáno velmi intenzívně.

Klima – jev dlouhodobý

Ovlivňuje žákovo učení, efektivitu výuky.

Spolupráce – důvěra – optimismus – přiměřená náročnost – pracovní pohoda – pocit bezpečí – dobré vztahy – tolerance.

Pracovat cíleně se vztahovými pravidly ve třídě a škole znamená, umožnit žákům bezpečnou orientaci ve společenských vztazích mimo rodinu a zprostředkovat jim znalost zákonitostí těchto pravidel. Znat zákonitosti a orientovat se v příčinách a následcích přináší každému člověku možnost předjímat, co se bude za dané situace dít a jak tuto situaci ovlivňovat a tím uspokojuje jeho základní potřebu bezpečí.
(Minimalizace šikany)

Škola a rodiče

Většinu informací o škole získávají rodiče a tím i veřejnost, právě prostřednictvím dětí. Děti jim popisují:

- co se ve škole odehrává, vyjadřují své názory na jednotlivé vyučující, o jejich nárocích na žáky, způsobech výuky a jednání se žáky.
- vytvářejí obraz o škole, o vztazích mezi žáky navzájem, žáky a vyučujícími, ale i o vzájemných vztazích mezi vyučujícími, mezi učiteli a vedením školy.
- komentují i jednání provozních pracovníků školy, jejich vztah k žákům a vyučujícím i rodičům.

Pochopitelně, tyto informace nemusí být vždy objektivní. I když si rodiče jistou omezenost těchto informací více či méně uvědomují, přikládají jim ve svých soudech o škole velkou váhu. Proto je důležitý bezprostřední styk školy s rodiči. Škola si musí uvědomit, že její pověst bude závislá zejména na rodičích, na tom, jak si dovede vytvořit pravidla spolupráce s nimi.

Rodiče vnímají školu jako celek. Je tedy v zájmu školy, aby všichni její pracovníci jednali vždy jako reprezentanti školy. Vliv zde mají rozhovory s jednotlivými vyučujícími (individuální, či na třídních schůzkách), stejně jako písemná sdělení zasílaná rodičům. Právě v těchto situacích se učitel či ředitel stává reprezentantem školy, jejího pojetí práce, pojetí učitelské profese, odbornosti a lidské vyzrálosti.

Rodič sleduje:

- způsob učitelovy komunikace,
- míru poznání žáka,

- způsoby řešení problémů,
- a tím i jeho učitelskou způsobilost. Je tedy v zájmu školy, aby rodiče měli možnost navštěvovat školu co nejčastěji.

Časté chyby v komunikaci s rodiči

- Nedostatek času, nevhodně zvolené místo, doba, forma
- Pedagog není na rozhovor s rodiči náležitě připraven
- Způsob komunikace vytváří již od počátku v rodičích pocity viny, ponížení
- Používáme výrazy, které nemusí být pro rodiče srozumitelné
- Používáme prvky pasivní agrese
- S rodiči komunikujeme jako by to byli naši (malí) žáci, případně používáme familiární a zdobné výrazy a symboly Manipulujeme s rodiči (vyvolávání pocitů viny)
- Příliš zasahujeme do soukromí rodin

Jak získat rodiče ke spolupráci?

- Profesionalita
- Vhodná komunikace s rodičem
- Optimismus a pozitivní postoj
- Vstřícnost